

Contribuții la istoricul Parohiei Ortodoxe Toplița - secolul al XIX-lea -

Organizarea comunei bisericești Toplița

De la începutul secolului al XIX-lea, Toplița a fost parohie ortodoxă în cadrul Protopopiatului Ortodox al Reghinului, fiind comunitatea de la granița de răsărit a acestui tract. Chiar la începutul secolului, mai precis în 1805, la ordin gubernial, are loc o conscriere a bisericilor și preoților ortodocși din Transilvania¹. Conform datelor rezultate, Toplița făcea parte, administrativ, din cereul superior al comitatului Turda, iar din punctul de vedere al organizării bisericești, din tractul "*Thordensis superior*"², protopopiatul care se va numi al Reghinului de abia după jumătatea veacului. Un scurt istoric al protopopiatului făcut în 1912 consemnează că în 1805 la Toplița erau doi preoți³. Cum se va vedea în continuare, situația a fost aceeași până la 1900: două parohii, doi preoți.

Bisericile Topliței

În conscripția ortodocșilor din anul 1805, publicată de Eugen Gagyi de Etéd⁴, se consemnează la rubrica bisericii un singur locas de cult în Toplița. Rubrica privind anul edificării acesteia este necompletată. Se presupune că ridicarea ei datează din prima jumătate a secolului XVIII, având în vedere datarea unor icoane din această biserică păstrate până astăzi⁵. Hramul bisericii era "Sfântul Nicolae"⁶. Toplițenii s-au rugat și închinat în acest locas până în a doua jumătate a secolului XIX. Vizitele canonice din 1870⁷, 1871⁸, 1872⁹, 1874¹⁰, 1875¹¹, 1879¹² amintesc de biserica veche, mică pentru numărul credincioșilor. În 1879 se constata că aceasta este "*slabă la acoperământu*"; odăjdiiile și cărțile bisericești erau în ordine, dar cimitirul era neîngrădit¹³. Se pare că totuși sufletul toplițenilor era puternic legat de această bisericuță. În 1885, parohul locului, George Popescu, raporta că plouă în lăcașul vechi; de aceea comitetul parohial a hotărât încă din 1883 să o repare, banii din cărămida vândută fiind folosiți la această reparație; din acest motiv suma în cauză nu a fost trimisă la Oficiul protopopesco¹⁴.

Despre o biserică nouă se vorbește încă din 1869, când se adunau deja materiale pentru ea, urmând a fi ridicată chiar de săteni¹⁵; exista speranța să fie gata în anul următor, ceea ce nu

s-a întâmplat¹⁶; în 1871 stadiul construcției era multumitor, dar exista "*plângere generală că poporul se camu usupreste cu suportarea speselor pentru noua beserecă*"¹⁷. În 1875 lucrările stagnerau¹⁸, dar nici în 1879 aceasta nu era gata¹⁹. Deocamdată nu putem preciza exact anul când toplițenii s-au putut bucura de sfinte slujbe în noul lăcas.

Preoții ortodocși ai Topliței

La început de secol, doi preoți păstoreau poporul ortodox din localitate: David Popovici și Ioan Tonceza²⁰. Primul a fost hirotonit în anul 1770²¹, undeva în Transilvania, al doilea a intrat în cinul preotesc în 1805, primind binecuvântarea la Arad²². Data până la care primul a fost paroh nu-l cunoaștem, dar al doilea a păstorit în Toplița până în 1812²³.

Conform informațiilor documentare avute la dispoziție, până la 1850 au mai ocupat stațiunile preotesti Iacob Maier și Alexandru Popovici. Un raport al judeului din localitate, datat iunie 1850, anunță protopopiatul că părintele Sandu a murit²⁴. "*Sandu*" fiind o prescurtare de la Alexandru, eredem că este vorba de Alexandru Popovici. În același an și aceeași lună, protopopul Zaharia Matei raportează la Sibiu decesul lui Iacov Maier din Toplița²⁵. Despre activitatea lui Alexandru Popovici nu dispunem de alte informații. În schimb, despre Iacob (alias Iacov), izvoarele documentare de mai târziu ne "*vorbesc*": în 1857 Ioan Maier semnează o declarație, în calitate de fiu al fostului paroh din parohia a II-a, Maier Iacob²⁶. La 1881, pe curatorul satului, Ioan Maier, parohul George Popescu îl acuza de trafic de influență; evocându-l pe tatăl acestuia, fost preot, fără să-i spună numele, afirmă că "*a trăitu totdeauna în discordie*" cu celălalt preot și a "*sporit apostazia*"²⁷. Nu sunt dubii că este vorba de unul și același Iacob Maier. Iacob Maier și Alexandru Popovici au păstorit în același timp în cele două parohii ale Topliței²⁸.

Pe raportul protopopului rezoluția pusă cere să se organizeze concurs²⁹. Sunt menționate numele a trei candidați, Teodor Sândor din Mezökövesd (azi Cuișd, jud. Mureș - n.n.), Ioan Popovici din Dumbrava și Gregorie Branea din Măcrău (azi Aluniș, jud. Mureș -

n.n.). Un act datat 26/27 iunie 1851 confirmă organizarea concursului în prezenta întregii adunări parohiale. Dintre candidații amintiți a rămas numai Grigore Branca, cleric din Măerău, ceilalți doi concurenți fiind Teodor Popovici, cleric și cantor în Toplita, și Teodor Sandu, cleric în Pietris. Lista votanților cuprinde numele a 111 persoane, alesul poporenilor fiind consăteanul lor Teodor Popovici³⁰. Un raport datând din 16 aprilie 1854, semnat de el, atestă că din 1851 și-a început activitatea ca paroh al Toplitei; menționează că de trei ani slujea aici, într-o comunitate "*plină de năcazuri*", unde "*prin periclu vieții mele mam (sic!) străduiți fieste căruia dintre poporenii mei... ai împlini toate cerințele*". Solicita intervenția protopopului pentru a obține de la enoriași "*capitalia*" (taxă fixă, stabilită pe capii de familie, pentru susținerea materială a parohului), mai ales că și ceilalți preoți își cerea drepturile tot de la el³¹. Într-o statistică a ortodocsilor din Toplita, de la 1855, Teodor Popovici figurează ca paroh al parohiei I³². În 1857 el intră în conflict cu judele satului, acesta plângându-se de comportarea necuviincioasă a preotului la prezentarea lui Ștefan Farkas, numit ca administrator al parohiei II³³. În 1867, în cadrul unei sedințe a scaunului protopopesc, este întocmită lista celor care urmau a primi ajutoare financiare din fondul de "24.000 fl."; Teodor Popovici, paroh în Toplita I, figurează și el pe listă³⁴. Îl găsim tot în aceeași parohie și în anul 1879, când fiul său, Șimon Popescu, solicită Consistoriului Arhidiecezan de la Sibiu să fie primit la cursul teologie, întrucât tatăl lui, preotul Teodor Popescu (în paranteză trece și patronimul de Popovici), în vârstă de 66 de ani, era bolnav de cinei ani; își motivează cererea prin aceea că fiind opt frați, toți la școli primare sau gimnaziale, situația materială nu-i mai permite să continue gimnaziul după clasa a IV-a absolvită³⁵. Coroborând datele din cele patru documente, putem spune cu siguranță că Teodor Popescu și Teodor Popovici sunt una și aceeași persoană și că la alegerea lui ca preot în Toplita avea 22 de ani. În tabelul cu parahiile și preoții tractului Turda Superioară, întocmit la 24 decembrie 1879, Teodor Popovici figurează încă, fiind paroh în Toplita I³⁶, dar în august 1880 consistoriul sibian îi răspunde văduvei preotese, Paraschiva Popovici, ca cererea înaintată de ea ca fiul ei, Șimon Popovici, să fie primit la cursul de teologie, nu poate fi aprobată, băiatul fiind absolvent doar de clasa a VII-a gimnazială. A fost unul dintre cei mai

longevivi preoți ai Toplitei, decesul lui survenind la 9 mai 1880³⁷. Presupunem doar, pornind de la patronim, că Teodor Popovici era fiul său, în orice caz, urmaș al lui Alexandru Popovici, și de ce nu și al lui David Popovici, parohul toplitean de la 1805. Cercetările ulterioare, sperăm, ne vor ajuta să clarificăm dacă presupunerea noastră este adevărată sau falsă.

În deceniul șase al veacului XIX, paroh în Toplita II era Gregoriu Branca fratele protopopului Ștefan Branca³⁸. Hirotonit în 29 ianuarie 1853³⁹, nu are relații prea cordiale cu preotul Teodor Popovici. Acesta din urmă îi scria protopopului că Gregoriu Branca s-a instalat numai în octombrie 1853, deci i se cuvine plata numai pe trei luni⁴⁰. Precizările erau urmarea reclamației făcută de noul paroh împotriva lui la începutul anului 1854, potrivit căruia a fost păgubit în drepturile sale, neprimindu-și plata pe tot anul 1853, deși fusese numit în Toplita din ianuarie⁴¹. Cauza celor doi ajunge în discuția sinodului protopopesc din 18 februarie 1854. Decizia acestui for precizează că Teodor Popovici a fost doar substitutul parohului din a doua parohie și că este obligat să restituie lui Gregoriu Branca toate drepturile bănești și în natură care i se cuvin pe 1853⁴². Din nefericire, tânărul preot s-a stins din viață după numai câțiva ani, probabil la sfârșitul anului 1856, pentru că în martie 1857, de la Sibiu se cerea organizarea "*candidatunilor*" pentru stațiunea Toplita II⁴³. În octombrie acelasi an, parohia a II-a este tot vacantă, cum rezultă din plângerea judeului sătesc contra preotului Popovici, care nu se putuse cuvințios la instalarea noului administrator al parohiei Toplita II, Ștefan Farkas din Hodac⁴⁴. Acesta din urmă nu și-a mai luat postul în primire.

Protopopul propusese administrarea parohiei II prin Mareu Brici, întrucât nu au fost alți candidați la concursul din primăvară, nefiind șanse să se găsească alți oameni până când nu vor termina studiile tinereii alături la Brașov⁴⁵. Episcopul Șaguna aprobă propunerea protopopului la 2 noiembrie 1857⁴⁶. Mareu Brici fusese hirotonit în 10 octombrie 1856 pentru parohia ortodoxă din Sarpatoe (azi Glodeni, jud. Mureș - n.n.)⁴⁷, însă nu a fost acceptat de popor⁴⁸. Drept urmare, la 7 decembrie acelasi an, solicită să fie numit paroh în altă localitate, Toplita sau Deda⁴⁹. Până la urmă s-a organizat concurs în 1857, candidați fiind Mareu Brici, parohul Sarpatoecului (azi Glodeni - n.n.), Gregoriu Popovici și Teodor Stoica, ambii clerici. Dintre cei 54 de votanți, 51 votează pentru

Marcu Brici⁵⁰. În stadiul actual al cercetărilor noastre nu știm dacă sau cât timp a păstorit în Toplița. Într-un conspect al bisericilor și preoților din tractul Reghin, datat 13 noiembrie 1857, în dreptul Topliței figurează numai parohul Teodor Popovici⁵¹.

Parohia a II-a a continuat să fie o problemă. Între anii 1858-1862 a fost administrată de Teodor Popovici, parohul din Toplița I, semnând în toate documentele din acest interval de timp ca "*paroh al Topliții*", fără să mai specifice numărul parohiei⁵². În 1863, la 14 iulie, reprezentanții acestei comunități se adresează protopopului că, la cererea lor, a fost numit administrator parohial, capelanul din Filea, Theodor Stoica. Semnatarii infirmă valabilitatea acestei numiri, deoarece ei nu au cerut un alt administrator, fiind mulțumiți cu "slujbele preotului Theodor Popoviciu"; în consecință, pretinsa lor cerere este un fals făcut de Theodor Stoica, motiv pentru care parohia "*nu poate avea iubire*" pentru el și de aceea solicită retragerea lui din funcția de administrator. Cererea este semnată de 63 de persoane⁵³. Rugămintea enoriașilor nu a fost ascultată, în același an izbucnind un scandal între cei doi prelați ortodocși ai Topliței. Teodor Stoica se plânge protopopului de atitudinea lui Teodor Popovici, fost administrator parohial, care refuză să-i predea toate actele și îl instigă pe curatori contra lui, deși numirea lui ca administrator este din 1 iulie; solicită ca preotul să fie chemat, și pedepsit⁵⁴. Ceea ce s-a și întâmplat. La 16 august se încheie un protocol în cauza celor doi, Teodor Popovici recunoscând hotărârea consistorială prin care Teodor Stoica a fost numit administrator în parohia II pentru un an și declară că este de acord ca acesta tot în a treia duminică să slujească în biserică centrală din localitate. Același protocol consemnează împărțirea poporului între cei doi preoți, precizându-se "*granita*" dintre cele două parohii, precum și obligația reciprocă de a se suplini în cazul când unul dintre cei doi este absent sau bolnav. Pentru ca deciziile luate să aibă mai multă greutatea, se hotărăște ca cel ce nu va respecta înțelegerea să fie amendat cu 50 de florini, inclusiv în cazul tinerii de slujbe pentru enoriașii celuilalt fără să aibă aprobare⁵⁵. În 1864, neînțelegerile au continuat; de data aceasta, Teodor Popovici îl acuză pe Teodor Stoica de betie, de agitare a poporului contra lui prin defăimări, și chiar de viață în afara legii, el și soția fiind rude de sânge, de spita a IV-a⁵⁶. Bineînțeles că a urmat o anchetă făcută

de protopop, acesta raportând la Sibiu că a convocat părțile la Scaunul protopopesc, dar a venit doar acuzatul. Teodor Popovici nu s-a prezentat, trimițând doar o cerere prin care își retrage toate acuzațiile făcute, spune el "*din îndemnul vrășmasilor*"⁵⁷. Teodor Stoica rămâne în Toplița până în 1869. Între timp, se pare că fusese confirmat ca paroh; la 13 martie el scrie protopopului că vrea să rămână definitiv în Toplița, unde "*cu poporul me aflu mulțumitu precum și poporul cu mine*". De aceea nu poate merge înapoi în Filea lângă tatăl său, paroh acolo, alflat în neputință, rugându-se să fie ales alt capelan ca ajutor pentru părintele lui⁵⁸.

La vizitele canonice de la începutul deceniului opt, în protocoalele de vizitațiune semnează doar parohul George Popescu, hirotonit de mitropolitul de fericită amintire, Andrei Șaguna, în 14 iunie 1869⁵⁹. În 1878 el și Teodor Popescu erau reclamați, la Sibiu, chiar de către administratorul protopopiatului, fiind învinuți că își folosea poziția doar "*pentru scopuri egoistice și foloase materiale*", cununând tineri fără înștiințarea oficiului protopopesc și fără să trimită partea din taxele de cununie cuvenită fondului protopopesc. Îi bănuiește în aceste condiții chiar de încheierea unor căsătorii "*oprite*" de canoanele bisericești. În plus, amândoi au aprobat tăierea pădurii aparținând bisericii și parohiei, deși li s-a interzis chiar prin ordin consistorial⁶⁰. Din răspunsul dat în același unei convocări la protopopiat, rezultă că cei doi erau tată și fiu; George Popescu spunea în adresa sa că tatăl său nu putea să se prezinte, fiind bolnav, iar el era foarte ocupat cu "*datorițiile parohiale*"⁶¹. În urma decesului lui Teodor Popovici alias Popescu, George Popescu este numit ca administrator al parohiei I și paroh în parohia II⁶². Îi va păstori pe fostii enoriași ai părintelui său până în 1885. În 1899 este paroh primar al Topliței, deci preluase el parohia Toplița I⁶³. Este anul în care intră în conflict cu învățătorul din sat, Dumitru Moisin. Acesta din urmă aducea grave acuzații pentru moralitatea și statutul unui preot: alcoolism, săvârșirea Sfintei Liturghii în stare de ebrietate, cheltuirea banilor adunați la biserică pentru același viciu - betia și chiar falsuri în acte, eliberând extrase false din matricolele parohiale pentru o familie de greco-catolici și vânzând pădurea bisericii în numele comitetului parohial, pe baza unor acte false. Răspunsul preotului nu a întârziat: dascălul este un om violent, bătând elevii, vocabularul său este plin

de injurii, proferate chiar și în biserică. A urmat raportul întocmit de protopop, în urma anchetei făcute la fata locului, în iunie 1899: martorii chemați au respins acuzațiile la adresa păstorului lor duhovnicesc, acesta bucurându-se de "*mare popularitate și trecere*". Poporul s-a adunat la locul unde se audiau martorii, susținând că nu este permis a i se întâmpla nimic rău "*preoului lor iubit*"⁶⁴. Se pare că neînțelegerile între cele două părți erau mai vechi, pentru că protopopul raporta la consistoriu, în martie același an, că acuzațiile aduse de învățător la adresa parohului "*conțin aproape adevărul*", însă există și "*interese private*". Raportorul avea informații sigure despre implicarea acuzatorului într-un "*trafic de influență*", fiind instrumentul unei familii din parohie, al cărui membru, Gavril Maier, fost capelan în Idiceș, dorea să devină paroh în Toplița. Protopopul sublinia însă că dacă cineva ar încerca să-i producă necazuri preotului George Popescu "*ar trage... o întreagă revoluție între poporeni Topliței*", fiind "*stimat*" chiar și de cei de altă confesiune. De aceea propune consistoriului să-i aplice preotului acuzat doar o admonestare severă, el având o "*familie grea*" de întreținut⁶⁵. În 1881 se întocmește o listă cu preoții tractului și scurte aprecieri asupra activității lor. George Popescu figurează la poziția 17, fiind considerat "*neglijent*" în oficiul pe care îl avea de îndeplinit⁶⁶. Și totuși continuă să funcționeze, fiind trecut pe lista cu toți preoții din protopopiat, întocmită în 1892⁶⁷; apoi, în 1894, tot el se adresează protopopului cu cererea ca să trimită la Sibiu documentele necesare pentru ca fiul său, aflat la gimnaziu în clasa a III-a, să primească "*un stipendiu*", întrucât averea si-a pierdut-o și are "*7 prunci toți necrescuți, din care 4 umblă la școală*"⁶⁸. Pierderea averii poate fi o dovadă a adevărului celor afirmate despre el de către protopop cu ani în urmă. Într-o adresă consistorială din 1898, adresată protopopului, se spune despre George Popescu că "*a neglijat... esacta prevedere a oficiului parohial*" și a amânat "*resolvarea unor chestiuni urgente spre dauna materială a bisericii*". În consecință este demis de la administrarea oficiului parohial, urmând a preda arhiva, pe bază de inventar, noului paroh⁶⁹.

În 1881, pentru că parohia II continua să fie vacantă, comitetul parohial a ținut o sedință extraordinară. Scopul adunării era organizarea concursului pentru ocuparea stațiunii preotesti și înaintarea la organele superioare de la Sibiu a taxei de 6 florini pentru publicarea concursu-

lui. Hotărârea luată a fost ca în 15 zile să fie convocat sinodul parohial pentru ca acesta să ia decizia dacă se scoate la concurs sau nu postul de paroh. Preotul George Popescu s-a opus acestei decizii, cerând să fie respectat ordinul consistorial potrivit căruia trebuia organizat concursul⁷⁰. Își va argumenta ulterior motivele pentru care s-a opus: ocuparea stațiunii vacante intră în atribuțiile comitetului parohial și nu a sinodului; hotărârea acestui comitet s-a luat sub influența curatorului, care are copii la gimnaziu și urmărește ca unul dintre aceștia să ocupe în viitor stațiunea preotească, amenințând chiar că pe un preot străin "*l-ar scoate cu forța din sat*", poporul fiind obligat să-i asigure casă acestuia. Continuând acuzele la adresa curatorului Ioan Maeru, parohul George Popescu afirmă că tatăl acestuia a fost preot, se pare tot în Toplița, fiind "*totdeauna în discordie*" cu celălalt paroh, contribuind la creșterea necredinței în popor. Un alt argument al votului său separat a fost cel legat de unchiul curatorului, preot în Măiorești⁷¹, care a trecut cu toată comuna la greco-catolici.

Despre un nou preot în a doua parohie documentele cercetate amintesc de abia în 1885, când, la 6/18 iunie, protopopul Galaction Sagău face raport către Consistoriul Arhiepiscopar privind desfășurarea sinodului extraordinar pentru alegerea celui de-al doilea paroh, ținut în 19 mai, și face următoarele "observări": poporul, mai ales credincioșii din a doua parohie "*este cu totul turburat*", datorită anulării alegerii de preot făcută în 23 decembrie 1884, circa 60 de familii "*în prezența mea sta gata a se insinua la uniată*", reușind cu greu să-i convingă să nu o facă, promițându-le că în 3-4 săptămâni vor avea parohul dorit de ei. Semnalează și faptul că George Popescu, în calitate de administrator al parohiei II, nu a mai oficiat în biserică de acolo de o jumătate de an, enoriașii fiind "*iritati... și gata spre uniată*". Chiar preotul ortodox din Toplița este acuzat de această tendință a poporenilor de trecere la credința greco-catolică, George Popescu fiind bănuț de dorința de a reduce numărul credincioșilor pentru ca în Toplița să fie o singură parohie. În încheierea raportului, protopopul solicită consistoriului să țină cont de aceste împrejurări și să nu-l considere pe el vinovat de amânarea confirmării ca paroh a celui ales de popor, Georgiu Maier, solicitând urgent aprobarea acestei alegeri pentru "*prevenirea pericolului amenințător*"⁷². Protocolul adunării din 24 decembrie 1884 stă drept dovadă că George

Maier a fost preferat de săteni; candidați au fost doi, cel ales și Simion Popescu (posibil să fie vorba de fiul fostului preot, Teodor Popescu⁷³). O adresă consistorială anterioară anulează într-adevăr alegerea făcută la sfârșitul anului 1884, sub motivul că nu a participat toată comuna bisericească, ci numai poporul din a doua parohie, încălcându-se *Statutul Organic al bisericii greco-răsăritene*. Totuși consistoriul va aproba în final, la 27 august 1885, ca Georgiu Maier să devină preotul celor din parohia a doua. Cu o zi înainte fusese hirotonit de mitropolit și confirmat ca preot în parohia topliteană vacantă, după ce fusese ales în sinodul parohial din 19 mai 1885⁷⁴. La sfârșitul anului 1897, George Popescu raporta la protopopiat că fratele lui George Maier, preotul Gavril Maier, a "*ingropat și botezat*" în absența parohului. Protopopiatul cere lui Gavril Maier explicații, în condițiile în care fusese însărcinat cu îndeplinirea funcțiilor preotul George Popescu⁷⁵. Documente din ultimii ani ai secolului dezvăluie relația nu tocmai armonioasă dintre cei doi slujitori ai bisericii ortodoxe. La 18 octombrie 1898, George Popescu se adresează protopopului, declarând că își retrace reclamația împotriva parohului George Maier, care a promis că nu "*mă mai va scurta din venitele mele preoțești*"⁷⁶. În 1898, Georgiu Maier solicită protopopului să vină să-l instaleze oficial ca paroh (trecură 13 ani de la adresa de confirmare trimisă de mitropolit!), deoarece celălalt paroh face "*transgresiuni*" (falsuri - n.n) în matricolele civile, cerând să i se predea lui acele registre, altfel nu răspunde decât de actele pe care le semnează personal; declară de asemenea că nu va prelua arhiva decât în prezenta protopopului⁷⁷. În același an el raportează că are nevoie de o cameră separată pentru "*conducerea unui atare oficiu*", cerând intervenția protopopului care să convoace comitetul parohial pentru a-i pune la dispoziție un spațiu în "*casele parohiale sau școlare*"; probabil la întrebarea protopopului, George Maier arată că recompensa pentru "*conducerea oficiului parohial*" este stabilită de comitetul amintit, al doilea paroh (adică el) având în grijă cu 100 de familii mai puțin decât parohul primar⁷⁸. În 1900, George Maier îl reclama pe George Popescu "*ca om al discordiei*", acesta refuzând să-i predea banii încasați de la noii cununati pentru a-i trimite la Oficiul Protopopesc și făcând botezuri și înmormântări fără a-l informa pentru consemnarea acestor situații în matricolele parohiale. Protopopul îi răspunde

că pe viitor George Popescu nu va mai avea voie să efectueze cununii până când George Maier nu va încasa taxele cuvenite de la noii căsătoriti⁷⁹. Noul veac XX i-a găsit pe aceiași preoți în Toplița: George Maier și George Popescu. Primul trimite protopopului decizia luată de sinodul parohial din 21 ianuarie 1901 în cauza controverselor dintre parohul George Popescu și cantorul Ștefan Teglaru. Precizează în același timp că George Popescu nu este în drept a face "*observări nimemii*", deoarece este "*pus sub cercetări criminale... are a sta pe banca acuzatilor*" la tribunalul din Tîrgu-Mureș pentru falsuri în registrele parohiale.

În tabelul de la sfârșitul lucrării am încrecat o reconstituire a listei preoților ortodocși care au slujit toplitenilor în decursul veacului XIX:

Date statistice privind populația ortodoxă din Toplița

În cele ce urmează am încrecat, pe baza datelor statisticilor oficiale și a celor consemnate, în documente să urmărim evoluția populației ortodoxe din Toplița de-a lungul secolului XIX. Pentru început consemnăm că autoritățile timpului au înregistrat în timpul lui Iosif II, 254 familii, deci o populație de 1270 persoane⁸³. Din păcate, acest recensământ nu a avut în vedere confesiunile. În 1805, Toplița avea 328 familii⁸⁴, fiind parohia cea mai mare din întreg protopopiatul. Înmultind cu indicii mediu demografice de 5, apreciem că toplitenii ortodocși erau, la început de veac XIX, în număr de 1640 locuitori. Din păcate, conscripția nu face referire și la restul populației, aparținând altor etnii și confesiuni. Până la mijlocul secolului nu dispunem de informații statistice, oficiale sau furnizate de documente. De aceea am putut urmări evoluția demografică a populației ortodoxe doar de la începutul deceniului șase.

În anul 1850, autoritățile au efectuat un recensământ în întregul spațiu transilvan⁸⁵. În Toplița au fost înregistrați 2342 locuitori de drept, dintre care 2115, deci majoritatea, români. Dintre aceștia, 1910 s-au declarat ortodocși și 204 greco-catolici. Adunând cele două cifre, rezultatul este de 2114 români, un locuitor al acestei etnii "*piezându-se*" pe drumul recensământului⁸⁶. Până la următorul recensământ oficial avem la dispoziție statisticile întocmite de protopopul ortodox Ștefan Branca. Astfel, în 1853 în cele două parohii greco-răsăritene toplitene erau 1609 enoriași, formând un total de 408 familii⁸⁷. La 30

octombrie 1855, același protopop, Ștefan Branea, întocmește o statistică a sufletelor existente în tractul său pentru anul 1854. În Toplita sunt consemnate 444 familii, 849 bărbați și 860 femei, deci un total de 1709 enoriași ai bisericii ortodoxe⁸⁸. Recensământul făcut de autorități în 1857 consemnează pentru aceeași localitate un total de 3082 locuitori, dintre care 2326 ortodocși⁸⁹. Pentru deceniul șapte avem la dispoziție datele statistice din 1863 - 2397⁹⁰, respectiv 1868 - 2833 greco-răsăriteni⁹¹, date furnizate de documentele de arhivă. În anul 1871 biserica ortodoxă din Toplita avea 2956 credincioși⁹², în 1876, 2878⁹³, iar în 1879, 2875⁹⁴. În 1880, statul ungar a inițiat efectuarea unui recensământ al populației din interiorul areului carpatic. Între topliteni, românii continuau să rămână majoritari, numărând 3140 suflete din totalul de 4276 locuitori; din punct de vedere confesional ortodocși s-au declarat cei mai mulți - 2633⁹⁵. Statistica sufletelor ortodoxe din protopopiat din același an consemnează mai mulți greco-răsăriteni în Toplita: 2878⁹⁶. Până la sfârșitul deceniului, populația ortodoxă a evoluat astfel: 2017 în 1883⁹⁷, 1991 în 1884⁹⁸, 2052 în 1887⁹⁹, și 2104 în 1889¹⁰⁰. Ultimul deceniu al veacului XIX confirmă aceeași realitate: biserica ortodoxă rămâne dominantă în Toplita. Potrivit recensământului

oficial din 1890, din cei 4929 locuitori, 2845 erau ortodocși¹⁰¹. Preotul ortodox George Popescu raporta în același an numai 2122 enoriași¹⁰². Din aceeași sursă documentară, Protopopiatul Ortodox Reghin, am strâns următoarele date statistice până la 1900: 2150 ortodocși în 1891¹⁰³, 2195 în 1892¹⁰⁴, 2219 în 1893¹⁰⁵, 2254 în 1894¹⁰⁶, 2260 în 1895¹⁰⁷, 2328 în 1896¹⁰⁸, 2342 în 1897¹⁰⁹, 2435 în 1898¹¹⁰ și 2465 în 1899¹¹¹. În anul 1900 din nou apar diferențe între recensământul oficial și cel întocmit la nivelul tractului. În fata autorităților s-au declarat 3029 ortodocși (din total 5218 locuitori)¹¹², iar în conspectul sufletelor din protopopiatul ortodox figurează un total de 2875 suflete¹¹³. Nu ne-am propus comentarii legate de aceste diferențe. Dorința noastră a fost doar de a demonstra că enoriașii ortodocși au fost, în întreg secol XIX, cei mai numeroși locuitori în Toplita Română, cifrele de mai sus, dovedind cu prisosință această aserțiune. De asemenea, credem că numărul mare - întotdeauna peste 1000 - a impus organizarea comunității în două parohii, cu doi preoți, pentru a satisface necesitățile duhovnicești, multe și importante pentru fiecare om din acele timpuri, când biserica reprezenta punctul central al ființei umane, de la botez, până la trecerea în eternitate.

Milandolina Beatrice Dobozi

Note

1. În revista *Transilvania*, nr. 1, ianuarie-februarie, 1911; vezi și MATEI VOILEANU, *Contribuțiune la istoria bisericească din Ardeal*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1928

2. *Idem*.

3. ANDJ Mures, fond *Protopopiatul Ortodox Român Reghin* (în continuare *Protopopiatul Reghin*), dos. dos. 66, f. 262-267.

4. *Transilvania*, nr. 1, ianuarie-februarie, 1911.

5. IOAN LĂCĂȚUS, VIOLETA PĂTRUNȚI, VASILE LECHINEAN, *Românii din Covasna și Harghita*, Editura "Grai Românesc", Miercurea-Ciuc, 2003 (în continuare *Românii...*)

6. *Românii...*

7. ANDJ Mures, fond *Protopopiatul Reghin*, dos. 22, f. 45

8. *Idem*, dos. 24, f. 9.

9. *Idem*, dos. 25, f. 113-114.

10. *Idem*, dos. 27, f. 20v.-23.

11. *Idem*, dos. 28, f. 14v.-15.

12. *Idem*, dos. 32, f. 93.

13. *Ibidem*.

14. ANDJ Mures, fond *Protopopiatul Reghin*, dos. 38, f. 84

15. *Idem*, dos. 22, f. 85.

16. *Ibidem*.

17. *Idem*, dos. 24, f. 9.

18. *Idem*, dos. 28, f. 14v.-16.

19. *Idem*, dos. 32, f. 93.

20. *Transilvania*, nr. 1/1911; în lucrarea lui MATEI VOILEANU, *Contribuțiune la istoria bisericească din Ardeal*, (Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1928) este amintit ca Ioan Tonta; presupunem că este o eroare de transcriere; având în vedere sursa de informare, îndreptăm și eroarea din lucrarea *Românii...* unde este trecut acest preot este menționat cu patronimul Truta.

21. În *Românii...*, la pag. 652, se afirmă că David Popovici a fost hirotonit la Karlowitz, de mitropolitul Chirilovici, în 1777.

22. *Transilvania*, 1/1911.

23. cf. *Românii...*, p. 652.

24. *Arhiva Mitropoliei Sibiu*, nr. 670/1850.

25. *Ibidem*.

26. *Idem*, dos. 11, f. 108.

27. ANDJ Mures, fond eretat, dos. 186, f. 5.

28. Corectăm astfel datele comunicate în micromonografia Tophtei din *Românii...*, potrivit cărora Alexandru Popovici a slujit până în 1848, iar Iacob Maier până în 1849.

29. vezi nota 19.

30. *Ahiva Mitropoliei Sibiu*, nr. 299/1851
 31. *Idem*, dosar 8, f. 145.
 32. ANDJ Mures, fond cital, dos. 9, f. 3-4.
 33. *Idem*, dos. 11, f. 118-119.
 34. *Idem*, dos. 176, f. 20-22
 35. *Idem*, dos. 545, f. 9-10.
 36. *Idem*, dos. 884, f. 1.
 37. *Idem*, dos. 113, f. 1.
 38. *Idem*, dos. 11, f. 118-119
 39. *Idem*, dos. 8, f. 192
 40. *Ibidem*, f. 194-195.
 41. *Ibidem*, f. 192.
 42. *Ibidem*, f. 198-199.
 43. ANDJ Mures, fond *Protopopiatul Reghin*, dos. 11, f. 107.
 44. *Ibidem*, f. 118-119.
 45. vezi nota 35.
 46. ANDJ Mures, fond *Protopopiatul Reghin*, dos. 11, f. 76.
 47. *Idem*, dos. 10, f. 47.
 48. *Ibidem*, f. 60.
 49. *Ibidem*, f. 71.
 50. *Ibidem*, f. 109.
 51. ANDJ Mures, fond *Protopopiatul Reghin*, dos. 11, f. 106.
 52. *Idem*, dos. 13-15.
 53. *Idem*, dos. 173, f. 1-2.
 54. *Idem*, dos. 173, f. 3-4.
 55. *Ibidem*, f. 5-6.
 56. *Idem*, dos. 410, f. 12-13.
 57. *Ibidem*, f. 11.
 58. ANDJ Mures, fond *Protopopiatul Reghin*, dos. 178, f. 18.
 59. *Idem*, dos. 252, f. 1.
 60. *Idem*, dos. 183, f. 7-8.
 61. *Idem*, dos. 31, f. 18.
 62. *Idem*, dos. 113, f. 1.
 63. *Idem*, dos. 51, f. 65.
 64. *Idem*, dos. 435, f. 3-4.
 65. *Ibidem*, f. 22v.
 66. *Idem*, dos. 186, f. 26.
 67. *Idem*, dos. 252, f. 1.
 68. *Idem*, dos. 198, f. 5.
 69. *Idem*, dos. 202, f. 14.
 70. *Idem*, dos. 186, f. 3.
 71. În document, M.-Huduc
 72. *Idem*, dos. 190, f. 5v
 73. vezi nota 16.
 74. ANDJ Mures, fond *Protopopiatul Reghin*, dos. 117, f. 3.
 75. *Idem*, dos. 30, f. 58-59.
 76. *Idem*, dos. 50, f. 133-134
 77. *Idem*, dos. 202, f. 9-10.
 78. *Ibidem*, f. 11-12.
 79. *Idem*, dos. 52, f. 89-90.
 80. Anul a fost preluat din lucrarea *Românii...*
 81. *Idem*.
 82. *Idem*.
 83. *Az: Első Magyar Országai népszámlálás (1784-1787)*. Budapest 1890, p. 320-360.
 84. *Transilvania, 1791-1811*; în MARI VOILASCU, *op. cit.* sunt consemnate, probabil din eroare la transcriere, numai 228 familii.
 85. *Idem*.
 86. *Idem*.
 87. ANDJ Mures, fond *Protopopiatul Reghin*, dos. 8, f. 59.
 88. *Idem*, dos. 9, f. 3-4.
 89. *Studia Censualia Transsilvanica, Recensământul din 1857 - Transilvania*, (coord. Traian Rotaru), Editia a II-a, Editura Staff, 1997.
 90. ANDJ Mures, fond *Protopopiatul Reghin*, dos. 879, f. 1-2.
 91. *Idem*, dos. 880, f. 1.
 92. *Idem*, dos. 25, f. 10-11.
 93. *Idem*, dos. 882, f. 1.
 94. *Idem*, dos. 884, f. 1.
 95. *Studia Censualia Transsilvanica, Recensământul din 1880 - Transilvania*, (coord. Traian Rotaru), Editura Staff, 1997.
 96. ANDJ Mures, fond *Protopopiatul Reghin*, dos. 885, f. 5.
 97. *Idem*, dos. 887, f. 7
 98. *Idem*, dos. 888, f. 18.
 99. *Idem*, dos. 891, f. 5.
 100. *Idem*, dos. 894, f. 15.
 101. VARGA E. ÁRPÁD, *Erdélyi etnikai és felekezeti statisztikája. I. Kovászna, Hargita és Mureș megye Népszámlálási adatok 1850-1992 között*, Pro-Print Könyvkiadó, 1998 (în continuare *Erdélyi etnikai...*)
 102. ANDJ Mures, fond *Protopopiatul Reghin*, dos. 895, f. 4
 103. *Idem*, dos. 896, f. 18.
 104. *Idem*, dos. 897, f. 22.
 105. *Idem*, dos. 898, f. 16.
 106. *Idem*, dos. 899, f. 16.
 107. *Idem*, dos. 900, f. 11.
 108. *Idem*, dos. 901, f. 33.
 109. *Idem*, dos. 902, f. 8.
 110. *Idem*, dos. 903, f. 2.
 111. *Idem*, dos. 904, f. 1.
 112. VARGA E. ÁRPÁD, *Erdélyi etnikai...*
 113. ANDJ Mures, fond *Protopopiatul Reghin*, dos. 905, f. 4.

	Parohia Toplița I	Parohia Toplița II
1.	David Popoviciu (1770 - ?)	Ioan Truța (1805-1812(80))
2.	Alexandru Popovici (1821(81) - 1850)	Iacob Maieru (1831(82) - 1850)
3.	Teodor Popescu alias Popovici (1851-9 mai 1880)	1850-1853 - vacantă parohială. administrator parohial Teodor Popovici
4.	1880-1885 vacantă parohială. administrator parohial George Popescu	Grigore Branea (1853-1857)
5.	George Popescu (1885-1900)	Marcu Brici -1857
6.		1858-1862 vacantă parohială. administrator parohial Teodor Popovici
7.		Teodor Stoica (1863-1869)
8.		George Maier (1869-1900)

Tabel 1

Sîrul preoților la parohiile din Toplița în sec. XVIII-XIX

Abstract

Contributions to the History of the Orthodox Parish from Toplița in the XIXth century

The author's intention was to complete the history of the orthodox parish from Toplița, beginning with unpublished documents which are part of the collection of the "Romanian Orthodox Archbishopry of Reghin" and are kept in the stores of the National Archives - the Mures District Branch. The new information uncover the demographic evolution of the population of this religious community in the XIXth century, but as well the preoccupations of the romanian orthodox community to raise a new church right beside the old one, which became too small and narrow for the constantly growing number of parishioners. The published statistics are taken from both unpublished sources (documents) and published ones (the official census taken by authorities). The reconstituting of the list of priests whom served the altars of orthodox churches in Toplița between 1800 and 1900 was one of the accomplished aims of this study. Beginning with the existence of two orthodox parishes inside the same community, given by the large number of the parishioners who needed two priests, the reconstitution of the list of priests had as result: five vicars in the Toplița I parish and five vicars in the Toplița II parish. The chart includes the names of these priests, and also different specifications referred to the period in which the Toplița II parish had no priest, being administrated by the vicar of the other parish. In some measure, the information given by the new documents gave the possibility to slightly outline the relations between two orthodox priests, forced by the local circumstances to share their parishioners, inhabitants of the same village, on their number depending both the material statute of the priests and mostly their moral and social statute. The documents reveal the existence of some relations, far from brotherly ones, between two people of the same religion, who have chosen as a goal in their earthly life to serve the Lord and the people from the altar of the same church.